

МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра педагогіки та психології

Бедан В.Б.

ПСИХОЛОГІЯ ІНКЛЮЗИВНОГО СУПРОВОДУ

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до організації самостійної роботи
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
освітньо-професійної програми «Інформатика та програмування»
спеціальності 014.09 Середня освіта (Інформатика)
денної та заочної форм навчання**

Одеса 2025

Рекомендовано навчально-методичною радою Міжнародного гуманітарного університету протокол № 1 від 30 серпня 2025 р.

Укладач

Бедан В. Б. – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та психології Міжнародного гуманітарного університету

Рецензенти:

Мелечнук Н.І. – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки та психології Міжнародного гуманітарного університету.

Герєга С.О. – директор «Одеського інклюзивно-ресурсного центру №5».

Психологія інклюзивного супроводу. Навчально-методичні рекомендації до організації самостійної роботи для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня освітньо-професійної програми «Інформатика та програмування» спеціальності 014.09 Середня освіта (Інформатика) денної та заочної форм навчання [Електронне видання]. Одеса: МГУ, 2025. – 50 с.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	4
Очікувані результати навчання.....	6
Тематичний зміст навчальної дисципліни	8
Структура навчальної дисципліни.....	12
Теми практичних занять та методичні рекомендації до підготовки	13
Завдання до самостійної роботи та методичні рекомендації до їх виконання	27
Приклад тестових завдань для самоперевірки	32
Питання до підсумкового контролю.....	41
Форми підсумкового контролю успішності здобувачів	42
Критерії оцінювання.....	43
Перелік рекомендованої літератури	46

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Методичні рекомендації розроблені для вивчення навчальної дисципліни «Психологія інклюзивного супроводу» здобувачами вищої освіти, що навчаються на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти спеціальності 053 «Психологія», на кафедрі педагогіки та психології Міжнародного гуманітарного університету.

Методичні рекомендації містять плани практичних занять, завдання для виконання під керівництвом викладача та самостійної роботи студентів, питання для самоконтролю, описові та творчі завдання, проблемні ситуації для самостійної роботи з курсу, тематику навчально-дослідних завдань, список рекомендованої літератури, перелік екзаменаційних питань.

Впровадження інклюзивної освіти в нашій країні зумовили потребу у підготовці психологів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі та необхідність ввести в систему психолого-педагогічної підготовки дисципліну «Психологія інклюзивного супроводу» яка охоплює систему знань, що стосуються теоретико-методологічних, нормативно-правових та організаційно-методичних засад інклюзивної супроводу осіб з особливими освітніми потребами.

Інклюзивна освіта означає рівний доступ до навчання усіх дітей з урахуванням різних освітніх потреб, індивідуальних можливостей та організацію спільних виховних заходів і дозвілля. Завдяки інклюзії знижується ізоляція та відчуження дитини з обмеженими можливостями здоров'я від учнівського колективу масової загальноосвітньої школи. Однак запровадження інклюзії в освітній простір створює проблеми щодо підготовки висококваліфікованих професійно компетентних фахівців.

Метою дисципліни «Психологія інклюзивного супроводу» є формування у майбутнього фахівця загальних та професійних компетенцій системи загальної психологічної підготовки в сфері інклюзивної освіти, засвоєння студентами знань про особливості надання психологічної супроводу та реалізації індивідуального освітнього маршруту дітей із особливими освітніми потребами.

Під час вивчення навчальної дисципліни «Психологія інклюзивного супроводу» здобувачі повинні:

знати:

- основний зміст, структуру, напрями, специфіку діяльності практичного психолога з організації та впровадження інклюзивного навчання;

- науково обґрунтовані методи і сучасні технології в організації власної професійної діяльності;
- особливості взаємодії практичного психолога зі спеціалістами інших служб в системі інклюзивного навчання;
- норми професійної етики практичного психолога;

вміти:

- використовувати теоретичні знання і практичні уміння, отримані під час вивчення різних навчальних дисциплін психолого-педагогічного спрямування, при організації психолого-педагогічного супроводу всіх учасників освітнього процесу в умовах інклюзивного навчання;
- ефективні стратегії взаємодії з різнопрофільними фахівцями та батьками дітей з особливими потребами;
- складати програму діяльності спеціалістів психологічної служби закладів освіти з проектування інклюзивного освітнього середовища для дітей з порушеннями психофізичного розвитку;
- працювати з нормативно-правовими джерелами і оформлювати документацію, що регламентує діяльність практичного психолога в системі інклюзивної освіти;

володіти:

- навичками відбору змісту, форм і методів діяльності практичного психолога в організації психологічної служби в системі інклюзивної освіти;
- навичками створення сприятливих умов для взаємодії дітей з особливими потребами з соціально-психологічним середовищем з метою попередження виникнення або усунення вже існуючих дестабілізуючих факторів та формування стійкості до ситуацій дезадаптації;
- навичками побудови системи психологічного супроводу дітей з порушеннями психофізичного розвитку в умовах закладів дошкільної та загальної середньої освіти.

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Процес вивчення навчальної дисципліни спрямований на формування елементів наступних компетентностей:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК7. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК8. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК9. Здатність працювати в команді.

Спеціальні (фахові) компетентності

СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.

СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків (зокрема, в контексті організації заходів раннього втручання).

СК7. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

СК9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту.

СК10. Здатність дотримуватися норм професійної етики.

СК12. Здатність використовувати теоретичні та практичні знання у сфері психологічної реабілітації.

Програмні результати навчання:

ПР2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

ПР9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні з рішення щодо їх розв'язання (зокрема, щодо організації заходів раннього втручання).

ПР11. Скласти та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій (в т.ч. у роботі з особами, що отримали психологічні травми, зокрема внаслідок війни).

ПР12. Скласти та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.

ПР13. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.

ПР16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.

ПР19. Здійснювати та реалізовувати заходи психологічної реабілітації для осіб, які її потребують.

ТЕМАТИЧНИЙ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Інклюзивна освіта: сутність, завдання та принципи

Визначення понять «інтеграція», «соціальна інтеграція», «освітня інтеграція», «інклюзія», «інклюзивна освіта», «інклюзивне навчання», «порушення психофізичного розвитку», «особливі потреби» та ін. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою. Історичне підґрунтя інклюзивної освіти. Історія спеціальної освіти й інклюзії. Еволюція ставлення суспільства та держави до осіб з психофізичними порушеннями й становлення системи спеціальної освіти. Соціальна та медична моделі порушень психофізичного розвитку. Основні принципи інклюзивної освіти. Міжнародні організації, що формують політику в галузі інклюзивної освіти. Досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах Європи. Зарубіжний досвід інклюзивної освіти. Стан розвитку інклюзивної освіти в Україні. Національне законодавство у сфері інклюзивної освіти.

Тема 2. Система управління інклюзивною освітою

Основні міжнародні документи ООН, що закріплюють право дітей з ООП на освіту. Міжнародна політика і законодавча база інклюзивної освіти, зокрема, Саламанська декларація та документи ООН і ЮНЕСКО. Приклади з законодавчо-нормативної бази окремих країн. Освітні закони України Сучасна освітня нормативно-правова база (положення про спеціальну школу, положення про інклюзивно-ресурсний центр, положення про індивідуальне навчання, порядок організації інклюзивного навчання в освітніх закладах тощо). Характеристика рівнів в системі управління інклюзивною освітою: вищий рівень, центральний рівень і місцевий рівень управління. Громадські об'єднання як недержавні суб'єкти впровадження інклюзивної освіти. Соціоосвітнє партнерство – процес розвитку інклюзивної освіти. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі. Функції інклюзивно-ресурсного центру в забезпеченні психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП

Тема 3. Діти з особливими освітніми потребами: особливості психофізичного розвитку

Типологія аномального розвитку. Класифікація порушень психофізичного розвитку у дітей. Визначення понять «інклюзія», «інтеграція», «порушення психофізичного розвитку», «особливі потреби» та ін. Загальні принципи побудови сучасної класифікації аномального розвитку. Недостатній, тотальний, затриманий розвиток. Парціальна не сформованість

вищих психічних функцій. Асинхронний та дефіцитарний розвиток. Успішна освіта для дітей з розладами аутистичного спектра.

Тема 4. Роль родини в процесі інтегрування дитини з особливими потребами в соціокультурне середовище

Роль сім'ї в процесі інтегрування дитини з особливими освітніми потребами в освітнє середовище. Батьки як члени навчальних команд. Роль батьків в оцінюванні розвитку своєї дитини. Завдання батьків як членів навчальної команди. Допомога громадських організацій та соціальних служб. Волонтерство та адвокатство батьків. Психолого-педагогічні умови формування батьківської компетентності у родинах дітей з порушеннями психофізичного розвитку. Характеристика ігор та вправ, які можуть використовувати батьки в роботі з дітьми, які мають порушення зору. Заняття з дітьми, які мають порушення слуху. Взаємодія з дітьми, які мають порушення мовлення. Вправи з дітьми, які мають порушення опорно-рухового апарату. Допомога батьків дітям із затримкою психічного розвитку та порушеннями інтелектуального розвитку. Взаємодія з дітьми, які мають розлади аутичного спектру

Тема 5. Універсальний дизайн інклюзивного освітнього середовища

Універсальний дизайн у сфері освіти. Нормативно-законодавчі акти щодо універсального дизайну в освіті. Структура універсального дизайну і її принципи. Особливості застосування універсального дизайну в інклюзивному освітньому середовищі. Зміст понять «адаптація» та «модифікація».

Допоміжні технології. Розумне пристосування. Ресурсна кімната. Медіатека. Моніторингова методика оцінки доступності навчального закладу. Компоненти оцінки доступності навчального закладу за нормативно-законодавчими актами щодо універсального дизайну в освіті.

Проблема соціалізації дитини з особливими освітніми потребами. Специфіка психологічного супроводу батьків у процесі зарахування дитини до закладу освіти. «Індекс інклюзії» як стратегія розвитку інклюзивного навчального закладу.

Тема 6. Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами

Завдання команди психолого-педагогічного супроводу. Склад команди психолого-педагогічного супроводу. Організація роботи команди психолого-педагогічного супроводу. Основні принципи діяльності команди психолого-педагогічного супроводу. Функції членів команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами. Асистент учителя як

учасник освітнього процесу. Обов'язок вчителя та асистента вчителя. Різниця між асистентом учителя та асистентом дитини. Асистент дитини як відповідальний за соціальний супровід дитини. Батьки дитини з особливими освітніми потребами як активні учасники освітнього процесу. Взаємодія КППС та ІРЦ.

Тема 7. Психологічний супровід дітей в умовах інклюзивного навчання

Зміст поняття «психологічний супровід». Етапи психологічного супроводу дітей. Значення психолого-педагогічного супроводу дітей, які мають особливі потреби, в інклюзивних закладах дошкільної освіти та закладах загальної середньої освіти. Завдання і зміст психолого-педагогічного супроводу в умовах інклюзивного навчання. Алгоритм діяльності практичного психолога в інклюзивному закладі дошкільної освіти та. закладах загальної середньої освіти Створення сприятливого навчально-розвивального інклюзивного середовища. Взаємодія практичного психолога інклюзивного ЗДО із сім'єю та іншими інституціями з проблем дитинства. Психолого-педагогічний патронат сімей, які мають дітей раннього і дошкільного віку з порушеннями психофізичного розвитку, в контексті модернізації системи дошкільної освіти. Забезпечення корекційно-розвивальної роботи з учнями, які мають порушення психофізичного розвитку. Портфоліо – технологія якісного оцінювання навчальних досягнень.

Специфіка роботи психолога з дітьми з аутизмом. Мета й завдання роботи психолога з дітьми з РАС. Поняття та ознаки аутизму. Загальні характеристики розладів аутистичного спектру (РАС). Вікові прояви аутизму. Психологічна діагностика. Методи збору анамнезу. Використання психодіагностичних інструментів (ADOS-2, CARS, анкети для батьків). Принципи психологічного супроводу. Системна співпраця з батьками. Методи та техніки роботи. Ігрова терапія Арт-терапія Сенсорна інтеграція. Альтернативна комунікація (PECS, жестова мова тощо). Взаємодія з родиною дитини. Консультування батьків. Психоосвіта родини. Розробка індивідуального плану розвитку. Мультидисциплінарний підхід. Співпраця з логопедом, дефектологом, педагогами.

Тема 8. Соціалізація дитини з особливими освітніми потребами: індивідуальний підхід та етапи соціалізації

Сутність поняття «соціалізація дитини». Роль сім'ї в соціалізації дитини з особливими освітніми потребами. Ставлення батьків до дитини з порушеннями в розвитку (за В. Соммерс). Психолого-педагогічні умови

соціалізації дитини з особливими освітніми потребами у закладі освіти. Соціально-економічні умови успішної соціалізації дитини в соціумі.

Тема 9. Алгоритм надання психолого-педагогічних, корекційно-розвивальних послуг

Корекційно-розвивальна робота як складова психолого-педагогічного супроводу дітей з особливостями психофізичного розвитку. Поняття про корекційну спрямованість навчання. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання. Основні принципи корекційно-розвивальної роботи. Шляхи забезпечення корекційного компоненту інклюзивної освіти. Алгоритм визначення корекційних цілей. Корекційно спрямовані методики навчання. Засоби корекції. Участь батьків у забезпеченні ефективності корекційної роботи. Значення корекційного психолого-педагогічного супроводу для загального розвитку дитини з особливими освітніми потребами. Курикулум освітнього та корекційно-розвивального процесів. Модифікація й адаптація курикулуму.

Тема 10. Деонтологія інклюзивної освіти

Деонтологія як вчення про проблеми моралі та моральності. Тлумачення поняття деонтологія. Медична етика і деонтологія. Деонтологія в освіті. Завдання деонтології інклюзивної освіти. Принципи взаємодії вчителя з учнями з ООП. Професійні компетентності вчителя інклюзивного класу. Принципи деонтології інклюзивної освіти.

Психолого-педагогічне вивчення відхилень в інтелектуальному розвитку дітей молодшого дошкільного віку. Вимоги до добору завдань методики. Інтерпретація особливостей виконання діагностичних. Інтерпретація особливостей виконання діагностичних процедур. Методики застосування тренінгових занять для груп супроводу. Тренінг для педагогічних працівників: особливості проведення. Тренінг для батьків дітей з особливими освітніми потребами.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	денна форма				Заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		лекц.	прак	сам. роб.		лекц.	прак	сам. роб.
Тема 1. Інклюзивна освіта: сутність, завдання та принципи	8	2	2	4	8	2	-	6
Тема 2. Система управління інклюзивною освітою	8	2	2	4	8	2	-	6
Тема 3. Діти з особливими освітніми потребами: особливості психофізичного розвитку	10	2	2	6	10	2	-	8
Тема 4. Роль родини в процесі інтегрування дитини з особливими потребами в соціокультурне середовище	10	-	4	6	10	-	2	8
Тема 5. Універсальний дизайн інклюзивного освітнього середовища	8	-	4	6	8	-	2	6
Тема 6. Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами	8	-	4	6	8	-	-	8
Тема 7. Психологічний супровід дітей в умовах інклюзивного навчання	10	2	2	6	10	2	-	8
Тема 8. Соціалізація дитини з особливими освітніми потребами: індивідуальний підхід та етапи соціалізації	10	2	2	6	10	-	-	10
Тема 9. Алгоритм надання психолого-педагогічних, корекційно-розвивальних послуг	10	2	2	6	10	-	-	10
Тема 10. Деонтологія інклюзивної освіти. Активні форми роботи практичного психолога з учасниками процесу інклюзивного навчання	8	2	2	4	8	-	-	8
Усього годин	90	14	26	50	90	8	4	78
ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ – ЕКЗАМЕН								

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПІДГОТОВКИ

Тема 1. ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: СУТНІСТЬ, ЗАВДАННЯ ТА ПРИНЦИПИ

Питання до практичних занять:

1. Означення поняття інклюзії.
2. Сутність, завдання і принципи інклюзивної освіти.
3. Функції, які виконує інклюзивна освіта.
4. Зарубіжний досвід інклюзивної освіти
5. Стан розвитку інклюзивної освіти в Україні.
6. Національне законодавство у сфері інклюзивної освіти.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке інклюзія? Яке її значення в освітньому контексті?
2. У чому полягає сутність інклюзивної освіти?
3. Які завдання стоять перед інклюзивною освітою в сучасному суспільстві?
4. Що таке індивідуальна програма розвитку (ІПР) та як вона пов'язана з інклюзивним супроводом?
5. Яким чином інклюзивна освіта сприяє соціалізації дітей з ООП?
6. Охарактеризуйте зарубіжний досвід інклюзивної освіти (приклади країн та їхніх моделей).
7. Назвіть ключові нормативно-правові акти, що регулюють інклюзивну освіту в Україні.
8. Яке значення має Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю для розвитку інклюзивної освіти?
9. Яку роль у забезпеченні інклюзії відіграють асистенти вчителя та асистенти дитини?
10. У чому полягає міждисциплінарний підхід до інклюзивного супроводу?

Література:

- ✓ Аргіропулос Д., Тарнавська Н. Інклюзивна педагогіка: навч. посіб. для науково-пед. працівників, студентів ЗВО. Київ: Університет «Україна», 2020. 240 с.
- ✓ Психологічний супровід інклюзивної освіти: метод. рек. / За ред. А. Г. Обухівської. Київ: Науковий світ, 2017. 96 с.

Тема 2. СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ІНКЛЮЗИВНОЮ ОСВІТОЮ

Питання до практичних занять:

1. Характеристика рівнів в системі управління інклюзивною освітою: вищий рівень, центральний рівень і місцевий рівень управління.
2. Громадські об'єднання як недержавні суб'єкти впровадження інклюзивної освіти.
3. Соціоосвітнє партнерство – процес розвитку інклюзивної освіти.
4. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі
5. Функції інклюзивно-ресурсного центру в забезпеченні психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП

Питання для самоконтролю:

1. Які рівні управління інклюзивною освітою виокремлюють у державній системі?
2. Які суб'єкти входять до системи управління інклюзивною освітою на кожному з рівнів?
3. Яку роль у реалізації інклюзивної політики відіграють громадські об'єднання?
4. Які переваги надає взаємодія школи, батьків, громади та громадських інституцій у процесі соціоосвітнього партнерства?
5. Хто може бути учасником соціоосвітнього партнерства на локальному рівні?
6. У чому полягає значення професійного співробітництва між фахівцями в інклюзивному закладі освіти?
7. Які функції виконує інклюзивно-ресурсний центр (ІРЦ) у забезпеченні інклюзивної освіти?
8. Яку роль ІРЦ відіграє у взаємодії з закладами освіти?

Література:

- ✓ Аргіропулос Д., Тарнавська Н. Інклюзивна педагогіка: навч. посіб. для науково-пед. працівників, студентів ЗВО. Київ: Університет «Україна», 2020. 240 с.
- ✓ Порошенко М. А. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник. Київ : Знання, 2018. 252 с.
- ✓ Психологічний супровід інклюзивної освіти: метод. рек. / За ред. А. Г. Обухівської. Київ: Науковий світ, 2017. 96 с.

Тема 3. ДІТИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ: ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ

Питання до практичних занять:

1. Типологія аномального розвитку. Класифікація порушень психофізичного розвитку у дітей.
2. Визначення понять «інклюзія», «інтеграція», «порушення психофізичного розвитку», «особливі потреби» та ін.
3. Загальні принципи побудови сучасної класифікації аномального розвитку.
3. Недостатній, тотальний затриманий розвиток.
4. Парціальна не сформованість вищих психічних функцій.
5. Асинхронний та дефіцитарний розвиток

Питання для самоконтролю:

1. Що таке аномальний розвиток у дітей і яка його загальна характеристика?
2. Які типи аномального розвитку виокремлюються в сучасній типології?
3. У чому полягає різниця між поняттями «інтеграція» та «інклюзія» в освіті?
4. У чому полягає поняття тотального затриманого розвитку?
5. Що означає термін недостатній психофізичний розвиток?
6. Що таке парціальна несформованість вищих психічних функцій?
7. Як парціальні порушення впливають на навчальну діяльність дитини?
8. Що таке асинхронний розвиток і які його основні прояви у дітей з ООП?
9. Які особливості поведінки притаманні дітям із дефіцитарним розвитком?
10. Чим відрізняється асинхронний розвиток від дефіцитарного?
11. Яке значення має правильне визначення типу порушення для подальшого педагогічного супроводу дитини з ООП?

Література:

- ✓ Аргіропулос Д., Тарнавська Н. Інклюзивна педагогіка: навч. посіб. для науково-пед. працівників, студентів ЗВО. Київ: Університет «Україна», 2020. 240 с.
- ✓ Обухівська А. Г. Психологічний супровід інклюзивної освіти: метод. рек. / автор. кол. за заг. ред. А. Г. Обухівська. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 92 с.
- ✓ Психологічний супровід інклюзивної освіти: метод. рек. / За ред. А. Г. Обухівської. Київ: Науковий світ, 2017. 96 с.

Тема 4. РОЛЬ РОДИНИ В ПРОЦЕСІ ІНТЕГРУВАННЯ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В СОЦІОКУЛЬТУРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Питання до практичних занять

1. Роль сім'ї в процесі інтегрування дитини з особливими освітніми потребами в освітнє середовище.
2. Роль батьків в оцінюванні розвитку своєї дитини.
3. Завдання батьків як членів навчальної команди. Допомога громадських організацій та соціальних служб.
4. Волонтерство та адвокатство батьків.
5. Психолого-педагогічні умови формування батьківської компетентності у родинях дітей з порушеннями психофізичного розвитку.

Питання для самоконтролю:

1. Яке значення має родина у процесі інтеграції дитини з особливими освітніми потребами (ООП) до освітнього та соціального середовища?
2. Як участь родини впливає на успішність соціалізації та адаптації дитини в суспільстві?
3. Які завдання виконують батьки у складі міждисциплінарної команди супроводу дитини з ООП?
4. У чому полягає роль волонтерів у процесі супроводу родини дитини з особливими потребами?
5. Що таке батьківське адвокатство і яку функцію воно виконує в системі інклюзивної освіти?
6. У чому полягає важливість інформування та просвітницької роботи з батьками в умовах інклюзивної освіти?
7. Які перешкоди найчастіше виникають у батьків при спробі активно включитися в освітній процес?
8. Як забезпечити ефективну взаємодію між школою, родиною та громадою для соціокультурної інтеграції дитини?

Література:

- ✓ Аргіропулос Д., Тарнавська Н. Інклюзивна педагогіка: навч. посіб. для науково-пед. працівників, студентів ЗВО. Київ: Університет «Україна», 2020. 240 с.
- ✓ Обухівська А. Психологу про дітей з особливими потребами у загальноосвітній школі. К., 2012. 128 с.
- ✓ Психологічний супровід інклюзивної освіти: метод. рек. / За ред. А. Г. Обухівської. Київ: Науковий світ, 2017. 96 с.

Тема 5. УНІВЕРСАЛЬНИЙ ДИЗАЙН ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Питання до практичних занять

1. Універсальний дизайн у сфері освіти.
2. Структура універсального дизайну і її принципи.
3. Особливості застосування універсального дизайну в інклюзивному освітньому середовищі.
4. Зміст понять «адаптація» та «модифікація».
5. Допоміжні технології. Розумне пристосування. Ресурсна кімната. Медіатека.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке універсальний дизайн у сфері освіти і яку роль він відіграє в інклюзивному навчальному середовищі?
2. Які компоненти входять до структури універсального дизайну освітнього середовища?
3. У чому полягає специфіка застосування універсального дизайну саме в інклюзивних навчальних закладах?
4. Що таке адаптація в контексті універсального дизайну освіти, і які її основні форми?
5. Як забезпечується «розумне пристосування» навчальних матеріалів та середовища за допомогою сучасних технологій?
6. Що таке ресурсна кімната в інклюзивному освітньому середовищі, і які її основні функції?
7. Яким чином медіатека може сприяти адаптації навчального процесу для учнів з особливими освітніми потребами?
8. Які методи оцінки ефективності впровадження універсального дизайну в інклюзивних закладах використовуються на практиці?

Література:

- ✓ Аргіропулос Д., Тарнавська Н. Інклюзивна педагогіка: навч. посіб. для науково-пед. працівників, студентів ЗВО. Київ: Університет «Україна», 2020. 240 с.
- ✓ Миронова С. П. Педагогіка інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський, 2016. 164 с.
- ✓ Психологічний супровід інклюзивної освіти: метод. рек. / За ред. А. Г. Обухівської. Київ: Науковий світ, 2017. 96 с.

Тема 6. КОМАНДА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Питання до практичних занять

1. Основні завдання команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами.
2. Склад команди психолого-педагогічного супроводу.
3. Організація роботи команди психолого-педагогічного супроводу
4. «Індивідуальна програма розвитку». Особливості вивчення потенційних можливостей і потреб учня під час розробки індивідуальної програми розвитку
5. Психолого-педагогічне вивчення відхилень в інтелектуальному розвитку дітей молодшого дошкільного вікує.
6. Вимоги до добору завдань.
7. Інтерпретація особливостей виконання діагностичних процедур.
8. Методики застосування тренінгових занять для груп супроводу.
9. Тренінг для педагогічних працівників: особливості проведення
10. Тренінг для батьків дітей з особливими освітніми потребами

Питання для самоконтролю:

1. Які завдання виконує команда психолого-педагогічного супроводу в інклюзивному закладі освіти?
2. Які ролі та функції виконують педагоги, психологи, логопеди, асистенти в складі команди супроводу?
3. У чому полягає етапність організації роботи команди супроводу (збір даних, оцінка, розробка плану тощо)?
4. Які аспекти необхідно враховувати під час вивчення потенційних можливостей та потреб дитини для складання ІПР?
5. Як проводиться психолого-педагогічне вивчення дітей молодшого дошкільного віку з підозрою на інтелектуальні порушення?
6. Які основні критерії оцінювання результатів первинного обстеження дитини з ООП?
7. Які вимоги висуваються до добору завдань у процесі психолого-педагогічної діагностики?
8. Як правильно адаптувати діагностичні завдання під індивідуальні особливості дитини з ООП?
9. У чому полягає сутність інтерпретації виконання діагностичних процедур?

10. Які помилки можуть виникати при тлумаченні результатів обстеження дитини?
11. Які методики застосовуються для тренінгових занять у рамках підтримки членів команди супроводу?
12. Які цілі переслідує тренінгова робота з педагогами в контексті інклюзивної освіти?
13. Які етапи слід враховувати при проведенні тренінгу для педагогічних працівників?
14. Як оцінити ефективність тренінгового заняття для фахівців у сфері інклюзії?
15. Які теми та техніки включаються в тренінг для батьків дітей з ООП?
16. У чому полягає значення залучення батьків до тренінгів у системі психолого-педагогічного супроводу?

Література:

- ✓ Аргіропулос Д., Тарнавська Н. Інклюзивна педагогіка: навч. посіб. для науково-пед. працівників, студентів ЗВО. Київ: Університет «Україна», 2020. 240 с.
- ✓ Жук Т. В., Ілляшенко Т. Д., Луценко І. В. та ін. Консультативно-діагностичний супровід дітей з особливими освітніми потребами в діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій: [Електронні дані] / авт. кол.: Т. В. Жук, Т. Д. Ілляшенко, І. В. Луценко та ін. // За ред. А. Г. Обухівської. К. : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2016. 247 с.
- ✓ Миронова С. П. Педагогіка інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський, 2016. 164 с.
- ✓ Організація навчально-виховного процесу в умовах інклюзивного навчання [Електрон.ресурс] : Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1/9-384 від 18.05.2012 // Міністерство освіти і науки України : [сайт]. Текст. дані. Київ, 2017. Режим доступу : old.mon.gov.ua/ua/aboutministry/normative/12873.
- ✓ Психологічний супровід інклюзивної освіти: метод. рек. / За ред. А. Г. Обухівської. Київ: Науковий світ, 2017. 96 с.

Тема 7. ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Питання до практичних занять

1. Зміст поняття «психологічний супровід».
2. Етапи психологічного супроводу дітей
3. Роль батьків у психокорекційній роботі з дітьми з аутизмом
4. Відмінності психологічного підходу до дітей з високофункціональним аутизмом і глибокими порушеннями розвитку
5. Професійні труднощі психолога у роботі з дітьми з РАС
6. Практичні вправи для розвитку зорового контакту у дітей з аутизмом
7. Стратегії реагування на відмову від взаємодії під час заняття
8. Ефективні ігрові методики для розвитку соціальних навичок у дітей з аутизмом
9. Методи залучення батьків до щоденної терапії вдома

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягає роль психолога в кожному з етапів супроводу дитини з ООП?
2. Яке місце займають батьки у психокорекційній роботі з дітьми, які мають аутизм?
3. Як батьки можуть підтримувати терапевтичний ефект занять у повсякденному житті дитини з РАС?
4. Чим відрізняється психологічний підхід до дитини з високофункціональним аутизмом і до дитини з глибокими порушеннями розвитку?
5. Які психоемоційні особливості слід враховувати у роботі з дітьми з високофункціональним аутизмом?
6. У чому полягають основні труднощі психолога під час взаємодії з дітьми, що мають РАС?
7. Які стратегії дозволяють подолати опір або замкнутість дитини з аутизмом під час заняття?
8. Які вправи ефективні для розвитку зорового контакту у дітей з аутизмом?
9. Чому зоровий контакт є важливою передумовою для розвитку комунікативних навичок?
10. Які стратегії реагування психолога є доцільними у разі відмови від взаємодії під час заняття?

11. Які техніки сприяють поступовому залученню дитини до контакту у безпечний для неї спосіб?
12. Які ігрові методики вважаються найбільш ефективними для розвитку соціальних навичок у дітей з аутизмом?
13. Як адаптувати ігрові методики до індивідуального рівня розвитку дитини з РАС?
14. Які принципи має враховувати психолог під час вибору ігор для дитини з аутизмом?
15. Які форми співпраці з батьками є найефективнішими у процесі психологічного супроводу?
16. Як заохотити батьків до щоденного виконання терапевтичних вправ удома?
17. У чому полягає значення безперервності психологічної підтримки як у школі, так і в родинному середовищі?

Література:

- ✓ Аргіропулос Д., Тарнавська Н. Інклюзивна педагогіка: навч. посіб. для науково-пед. працівників, студентів ЗВО. Київ: Університет «Україна», 2020. 240 с.
- ✓ Жук Т. В., Ілляшенко Т. Д., Луценко І. В. та ін. Консультативно-діагностичний супровід дітей з особливими освітніми потребами в діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій: [Електронні дані] / авт. кол.: Т. В. Жук, Т. Д. Ілляшенко, І. В. Луценко та ін. // За ред. А. Г. Обухівської. К. : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2016. 247 с.
- ✓ Миронова С. П. Педагогіка інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський, 2016. 164 с.
- ✓ Психологічний супровід інклюзивної освіти: метод. рек. / За ред. А. Г. Обухівської. Київ: Науковий світ, 2017. 96 с.
- ✓ Психологічний супровід дітей з особливими освітніми потребами: навч. посібник / [уклад. О. Ю. Мельник]. Харків: Основа, 2020. 112 с.
- ✓ Створення індивідуальної програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами. Методичний посібник. Серія «Інклюзивна освіта: крок за кроком». Київ, 2015.

Тема 8. СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ: ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПІДХІД ТА ЕТАПИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

Питання до практичних занять

1. Сутність поняття «соціалізація дитини».
2. Роль сім'ї в соціалізації дитини з особливими освітніми потребами.
3. Ставлення батьків до дитини з порушеннями в розвитку (за В.Соммерс).
4. Психолого-педагогічні умови соціалізації дитини з особливими освітніми потребами у закладі освіти.
5. Соціально-економічні умови успішної соціалізації дитини в соціумі.
6. Індивідуальні особливості навчально-пізнавальної діяльності дітей з ООП

Питання для самоконтролю:

1. Які основні етапи соціалізації проходить дитина в умовах інклюзивного навчання?
2. Як поведінка і ставлення батьків впливають на формування соціальних навичок дитини з порушеннями розвитку?
3. Які типи ставлення батьків до дитини з порушеннями в розвитку виділяє В. Соммерс?
4. У чому полягає вплив гіперопіки, відторгнення, суперечливості, компенсації на соціалізацію дитини?
5. Які психолого-педагогічні умови сприяють ефективній соціалізації дітей з ООП у закладі освіти?
6. Які педагогічні методи сприяють включенню дитини в колектив однолітків?
7. Які бар'єри можуть перешкоджати соціалізації дитини в навчальному закладі?
8. Як виховна робота у школі сприяє формуванню позитивного ставлення до дітей з ООП у колективі?
9. Які соціально-економічні умови забезпечують успішну інтеграцію дитини з ООП у суспільство?
10. Як рівень добробуту родини впливає на доступ дитини до соціальних і освітніх послуг?
11. Які державні та недержавні структури забезпечують підтримку процесу соціалізації дитини з ООП?
12. Які індивідуальні особливості навчально-пізнавальної діяльності притаманні дітям з різними формами порушень розвитку?

13. Як адаптувати навчальні програми до пізнавальних потреб і можливостей дитини з ООП?
14. Як пізнавальна активність дитини впливає на її соціальну взаємодію?
15. Які методи роботи застосовуються для підтримки інтересу до навчання у дітей з особливими потребами?

Література:

- ✓ Аргіропулос Д., Тарнавська Н. Інклюзивна педагогіка: навч. посіб. для науково-пед. працівників, студентів ЗВО. Київ: Університет «Україна», 2020. 240 с.
- ✓ Жук Т. В., Ілляшенко Т. Д., Луценко І. В. та ін. Консультативно-діагностичний супровід дітей з особливими освітніми потребами в діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій: [Електронні дані] / авт. кол.: Т. В. Жук, Т. Д. Ілляшенко, І. В. Луценко та ін. // За ред. А. Г. Обухівської. К. : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2016. 247 с.
- ✓ Миронова С. П. Педагогіка інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський, 2016. 164 с.
- ✓ Порошенко М. А. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник. Київ : Знання, 2018. 252 с.
- ✓ Психологічний супровід дітей з особливими освітніми потребами: навч. посібник / [уклад. О. Ю. Мельник]. Харків: Основа, 2020. 112 с.
- ✓ Створення індивідуальної програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами. Методичний посібник. Серія «Інклюзивна освіта: крок за кроком». Київ, 2015.

Тема 9. АЛГОРИТМ НАДАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ, КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНИХ ПОСЛУГ

Питання до практичних занять

1. Етапи надання психолого-педагогічних послуг
2. Особливості співпраці з батьками дітей з ООП
3. Модель формування оптимальної позиції батьків
4. Кроки до залучення батьків
5. Методичні рекомендації щодо роботи з батьками дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання
6. Співпраця з інклюзивно-ресурсними центрами

Питання для самоконтролю:

1. Які етапи надання психолого-педагогічних послуг виділяють у межах інклюзивного супроводу дитини з ООП?
2. У чому полягає зміст кожного з етапів: первинне виявлення потреб, діагностика, планування втручання, реалізація послуг, моніторинг та оцінка результатів?
3. Які бар'єри можуть ускладнювати ефективну взаємодію між фахівцями та батьками?
4. Яка модель лежить в основі формування оптимальної позиції батьків щодо участі в освітньому процесі дитини з ООП?
5. Які етапи передбачає модель формування активної та конструктивної батьківської позиції?
6. Які кроки до залучення батьків у процес надання психолого-педагогічних послуг є найефективнішими?
7. Яким чином педагог або психолог може мотивувати батьків до активної участі в процесі розвитку дитини?
8. Які методичні рекомендації існують щодо побудови взаємодії з батьками в умовах інклюзивного навчання?
9. Які принципи лежать в основі етичного, делікатного та професійного спілкування з родинами дітей з ООП?
10. Як правильно організувати індивідуальні та групові зустрічі з батьками з метою консультування?
11. Які форми просвітницької роботи з батьками є найбільш ефективними в інклюзивному освітньому процесі?
12. Яку роль відіграють інклюзивно-ресурсні центри (ІРЦ) у наданні психолого-педагогічних та корекційно-розвивальних послуг?

13. Які послуги надають ІРЦ у процесі діагностики та супроводу дитини з ООП?
14. Як забезпечується координація дій між ІРЦ, освітнім закладом та родиною дитини?
15. Яким чином ІРЦ сприяє створенню індивідуальної програми розвитку дитини?
16. Які документи регламентують алгоритм взаємодії між ІРЦ і закладами освіти?
17. Які труднощі можуть виникати у взаємодії фахівців різних установ у процесі надання послуг дитині з ООП?
18. Які критерії ефективності надання корекційно-розвивальних послуг використовуються в сучасній практиці?

Література:

- ✓ Аргіропулос Д., Тарнавська Н. Інклюзивна педагогіка: навч. посіб. для науково-пед. працівників, студентів ЗВО. Київ: Університет «Україна», 2020. 240 с.
- ✓ Дятленко Н. М., Софій Н. З., Мартинчук О. В., Найда Ю. М. Асистент учителя в інклюзивному класі: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. М. Ф. Войцехівського. Київ : ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 172 с.
- ✓ Миронова С. П. Педагогіка інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський, 2016. 164 с.
- ✓ Порошенко М. А. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник. Київ : Знання, 2018. 252 с.
- ✓ Психологічний супровід дітей з особливими освітніми потребами: навч. посібник / [уклад. О. Ю. Мельник]. Харків: Основа, 2020. 112 с.
- ✓ Створення індивідуальної програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами. Методичний посібник. Серія «Інклюзивна освіта: крок за кроком». Київ, 2015.

Тема 10. ДЕОНТОЛОГІЯ ЯК ВЧЕННЯ ПРО ПРОБЛЕМИ МОРАЛІ ТА МОРАЛЬНОСТІ

Питання до практичних занять

2. Тлумачення поняття деонтологія.
3. Медична етика і деонтологія.
4. Деонтологія в освіті.
5. Завдання деонтології інклюзивної освіти.
6. Принципи взаємодії вчителя з учнями з ООП.
7. Професійні компетентності вчителя інклюзивного класу.
8. Принципи деонтології інклюзивної освіти.

Питання для самоконтролю:

Що таке деонтологія і яке її місце в етичному знанні?

У чому полягає відмінність між мораллю, моральністю та етикою?

Які етичні норми повинні дотримуватися педагоги у взаємодії з учнями та батьками?

У чому полягають завдання деонтології інклюзивної освіти?

Які моральні виклики виникають у педагогів при роботі з дітьми з особливими освітніми потребами?

Як реалізується принцип гуманізму в інклюзивній освіті?

Чому важливо зберігати етичну дистанцію та водночас будувати довірливі стосунки з дитиною з ООП?

Як розвивається емпатія, толерантність і відповідальність у вчителя інклюзивної освіти?

Які етичні дилеми можуть виникати в роботі інклюзивного вчителя, і як їх розв'язувати?

Назвіть основні принципи деонтології в інклюзивній освіті (повага, недискримінація, конфіденційність, партнерство).

Література:

- ✓ Аргіропулос Д., Тарнавська Н. Інклюзивна педагогіка: навч. посіб. для науково-пед. працівників, студентів ЗВО. Київ: Університет «Україна», 2020. 240 с.
- ✓ Миронова С. П. Педагогіка інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський, 2016. 164 с.
- ✓ Психологічний супровід дітей з особливими освітніми потребами: навч. посібник / [уклад. О. Ю. Мельник]. Харків: Основа, 2020. 112 с.

ЗАВДАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ЇХ ВИКОНАННЯ

Тема 1. ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: СУТНІСТЬ, ЗАВДАННЯ ТА ПРИНЦИПИ

Підготувати реферативне повідомлення на тему:

- «Історичне підґрунтя інклюзивної освіти»
- «Людина з інвалідністю у розумінні різних людей різних держав світу»

Практичне завдання:

1. Укласти порівняльну таблицю термінології щодо інвалідності стосовно інклюзивного словника
2. Розробити презентацію на тему «Інклюзивне суспільство: досвід Фінляндії» (Канади, США, Германії, Франції, Україні тощо)

Тема 2. СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ІНКЛЮЗИВНОЮ ОСВІТОЮ

Підготувати реферативне повідомлення на тему: «Проблема реалізації інклюзивної освіти в Україні: нормативно-правовий аспект».

Укласти доповідь на тему: «Перепони впровадження інклюзивної освіти в Україні під час воєнного стану»

Практичне завдання:

Провести порівняльний аналіз етапів становлення та розвитку інклюзивної освіти у країнах Європи.

Тема 3. ДІТИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ: ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СТОСОВНО МЕДИЧНОЇ МОДЕЛІ ТА РІВНЕЙ ПІДТРИМКИ

Підготувати реферативне повідомлення на тему:

«Етичні засади спілкування та взаємодії із дітьми з особливими потребами в

системі інклюзивної освіти»

«Шляхи формування позитивного та адекватного ставлення школярів до учнів із особливими освітніми потребами»

Підготувати доповідь та розробити презентацію у на тему: «Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах».

Практичне завдання:

Скласти порівняльну таблицю «Категорії дітей з особливими освітніми потребами за різними класифікаційними ознаками».

Тема 4. РОЛЬ РОДИНИ В ПРОЦЕСІ ІНТЕГРУВАННЯ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В СОЦІОКУЛЬТУРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Підготувати реферативне повідомлення на тему: «Сім'я як член команди інклюзивного навчального закладу».

Напишіть есе на тему: «Сім'я як головний ресурс дитини з особливими потребами». У тексті дайте відповідь на запитання: що заважає родинам бути активними учасниками інклюзії?

Практичне завдання:

Підготувати бесіду із батьками на батьківські збори на тему «Усі діти рівні». Розробити план дискусії із батьками на тему «Наш клас інклюзивний: за і проти»

Тема 5. УНІВЕРСАЛЬНИЙ ДИЗАЙН ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Практичне завдання:

1. Проаналізуйте модель партнерських відносин між закладом загальної середньої освіти та іншими закладами й установами з метою організації інклюзивного освітнього середовища.
2. Проаналізуйте динаміку кількості закладів спеціальної освіти та закладів загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням впродовж

останніх років на прикладі Одеського (або будь-якого за власним вибором) регіону.

3. Запропонуйте облаштування ресурсної кімнати закладу загальної середньої освіти з урахуванням ДЕН Е.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд».
4. Підготуйте загальні рекомендації щодо організації просторово-фізичного освітнього середовища для дітей з ООП
 - порушеннями зору,
 - порушеннями слуху,
 - порушеннями опорно-рухового апарату,
 - інтелектуальними порушеннями.

Тема 6. КОМАНДА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Підготувати реферативну доповідь на тему

- «Функціональні обов'язки практичного психолога, який здійснює психологічний супровід дитини з ООП в закладі освіти»,
- «Мультидисциплінарна команда як ресурс ефективної психологічної реабілітації в інклюзивному закладі»

Практичне завдання:

1. Ведення та оформлення документації практичного психолога закладу освіти з інклюзивним середовищем.
2. Розробити програму психокорекційної роботи психолога із застосуванням: вправ розвивального характеру; сюжетно-рольової гри; елементів арт-терапії; психогімнастики.
3. Розробити анкету для педагогів навчального закладу «Взаємодія педагогів, батьків та дітей в інклюзивному середовищі» та анкету для опитування батьків дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються в закладі.
4. Розробити (запропонувати) тренінг для педагогічних працівників (тема за власним бажанням)
5. Розробити (запропонувати) тренінг для батьків дітей з особливими освітніми потребами.

Тема 7. ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Підготувати реферативну доповідь на тему: «Види та критерії оцінювання учнів з особливими освітніми потребами стосовно рівня підтримки за напрямками

- із затримкою психічного розвитку;
- із розумовою відсталістю;
- із відхиленнями слуху» *(за вибором)*

Підготувати презентацію на тему: «Портфоліо як спосіб фіксування, накопичення та оцінки індивідуальних навчальних досягнення школяра з особливими освітніми потребами».

- облікове портфоліо учителя;
- портфоліо учня початкової школи;
- портфоліо учня основної школи.

Практичне завдання:

Складіть індивідуальний план психологічної реабілітації для дитини з ООП (наприклад: з аутизмом, порушенням слуху, ДЦП, синдромом Дауна). Вказати: психологічні цілі, етапи, методи, тривалість, очікувані результати, форма співпраці з батьками та педагогами.

Тема 8. СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ: ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПІДХІД ТА ЕТАПИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

Підготувати реферативну доповідь на тему: «Соціальні проблеми родинного виховання дітей з особливими потребами», «Сім'я та її роль в соціалізації дитини з особливими потребами».

Підготувати презентацію та пропозиції на тему: «Інклюзія під час війни: підтримка дітей з особливими потребами»

Практичне завдання:

Розробіть план-конспект позакласного заходу з метою соціалізації дитини з особливими освітніми потребами.

У вигляді таблиці провести порівняльний аналіз ролі та участі держави, громадських організацій у створенні умов соціалізації осіб з особливими освітніми потребами.

Тема 9. АЛГОРИТМ НАДАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ, КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНИХ ПОСЛУГ

Підготувати реферативне повідомлення на тему: «Курикулум: визначальне поняття інклюзивної освіти».

Розробити презентацію на тему: «Складові курикулума у навчальному та корекційно-розвивальному процесах».

Підготувати доповідь на тему:

- «Діяльність психолога в системі інклюзивної освіти»,
- «Професійна компетентність психолога в контексті інклюзивної освіти»,

Практичне завдання:

Розкрити зміст педагогічної супервізії. Презентувати алгоритм проведення супервізійних груп.

Тема 10. ДЕОНТОЛОГІЯ ЯК ВЧЕННЯ ПРО ПРОБЛЕМИ МОРАЛІ ТА МОРАЛЬНОСТІ

Підготувати реферативну доповідь на тему: «Основні деонтологічні вимоги до діяльності педагогічних працівників в інклюзивному класі», спираючись на статті Закону України «Про освіту» і Закону України «Про загальну середню освіту».

Розробити презентацію та доповідь на тему «Причини конфліктів, що виникають в інклюзивному класі».

Практичне завдання:

1. Розробити рекомендації та запропонувати заходи щодо запобігання конфліктів в інклюзивному класі з урахуванням дотримання етичних норм.
2. Розробити психолого-просвітницьку бесіду (тематика на вибір: «Оптимізація спілкування дітей з особливими освітніми потребами з однокласниками», «Дитина з ООП в шкільному (дитячому) колективі», «Формування толерантного ставлення до осіб з обмеженими можливостями в соціумі (освітньому середовищі)»)

ПРИКЛАД ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

з дисципліни «Психологія інклюзивного супроводу»

1. Що є основною метою інклюзивної освіти?

- а) Сегрегація дітей з ООП
- б) Створення спеціальних умов для окремого навчання
- в) Забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх
- г) Переведення дітей з ООП у спеціальні школи

2. Який документ регламентує діяльність інклюзивно-ресурсних центрів (ІРЦ) в Україні?

- а) Закон України «Про охорону дитинства»
- б) Положення про ІРЦ
- в) Постанова Кабміну № 888
- г) Конституція України

3. Хто входить до складу команди психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП?

- а) Лише вчителі
- б) Психолог, логопед, дефектолог, педагог, батьки
- в) Дитина та її друзі
- г) Адміністрація школи

4. Яка роль батьків у супроводі дитини з ООП?

- а) Не обов'язкова
- б) Формальна
- в) Партнерська та активна
- г) Лише інформативна

5. Психологічний супровід передбачає:

- а) Одноразову консультацію дитини
- б) Зовнішнє спостереження за класом
- в) Комплексну підтримку дитини з ООП у освітньому процесі
- г) Організацію харчування в школі

6. Який з нижченаведених принципів належить до принципів інклюзивної освіти?

- а) Одноманітність
- б) Ієрархічність
- в) Варіативність
- г) Селективність

7. Яке з понять найтісніше пов'язане з індивідуалізацією освітнього процесу?

- а) ІПР
- б) ЗНО
- в) Індивідуальне оцінювання
- г) Самонавчання

8. Що таке адаптація навчального матеріалу?

- а) Його скорочення
- б) Повне виключення теми
- в) Пристосування змісту до індивідуальних потреб дитини
- г) Переклад на іноземну мову

9. Який із варіантів є прикладом допоміжної технології?

- а) Зошит
- б) Письмовий стіл
- в) Програмоване озвучення тексту
- г) Маркер

10. Яке з понять НЕ є синонімом поняття "дитина з особливими освітніми потребами"?

- а) Дитина з ООП
- б) Дитина з інвалідністю
- в) Дитина з труднощами у навчанні
- г) Обдарована дитина

11. Що таке модифікація навчального матеріалу?

- а) Спрощення форми викладу без зміни змісту
- б) Повне вилучення складних тем
- в) Зміна змісту і структури відповідно до можливостей учня
- г) Замінник навчальної діяльності

12. Який з варіантів найкраще описує поняття «розумне пристосування»?

- а) Індивідуальний підбір харчування
- б) Законне коригування середовища, щоб забезпечити доступність
- в) Повна ізоляція дитини з ООП
- г) Надання допомоги на домашньому навчанні

13. Який з методів найчастіше використовується для розвитку соціальних навичок у дітей з РАС?

- а) Інструктивне читання
- б) Індивідуальні диктанти
- в) Ігрові ситуації та рольові ігри
- г) Мовчазні самотійні роботи

14. Який тип адаптації передбачає зміну швидкості навчання?

- а) Змістова адаптація
- б) Темпова адаптація
- в) Структурна адаптація
- г) Мотиваційна адаптація

15. Яке твердження відповідає сутності інклюзивного підходу?

- а) ООП – це виняток з норми
- б) Усі діти мають однакові потреби
- в) Освітнє середовище має адаптуватися до потреб дитини
- г) Лише спеціалісти мають право визначати освітні потреби

16. Що є ключовим елементом при складанні індивідуальної програми розвитку (ІПР)?

- а) Швидкість навчання
- б) Суспільні очікування
- в) Потреби, сильні сторони та труднощі дитини
- г) Побажання адміністрації школи

17. Яка роль асистента вчителя в інклюзивному класі?

- а) Замінює вчителя
- б) Навчає дитину окремо
- в) Підтримує дитину в межах загального класу
- г) Контролює поведінку класу

18. Який з інструментів найчастіше використовується для психодіагностики дітей з ООП?

- а) Екзменаційний тест
- б) Проективний малюнок
- в) Комбінована методика спостереження та інтерв'ю
- г) Тест IQ

19. Що таке ресурсна кімната?

- а) Спеціальна медіатека
- б) Простір для відпочинку вчителів
- в) Простір для роботи з дітьми з ООП за ППР
- г) Кабінет адміністрації

20. Який рівень управління несе основну відповідальність за організацію інклюзивного навчання в конкретному закладі освіти?

- а) Міністерський
- б) Обласний
- в) Місцевий
- г) Шкільний

21. Який метод використовується для розвитку зорового контакту у дітей з аутизмом?

- а) Пасивне слухання
- б) Вправа «дивись на мене» з підкріпленням
- в) Слухання музики
- г) Самоаналіз

22. Що є головним результатом ефективного інклюзивного навчання?

- а) Підвищення балів на ЗНО
- б) Соціальна адаптація та розвиток дитини
- в) Вихід дитини на спеціалізування
- г) Навчання вдома

23. Який принцип деонтології інклюзивної освіти є основним?

- а) Пріоритет адміністративної думки
- б) Повага до гідності та унікальності кожної дитини
- в) Ієрархія оцінювання
- г) Оцінка лише за академічними критеріями

24. Який документ визначає правові засади інклюзивного навчання в Україні?

- а) Постанова НАН
- б) Кодекс законів про працю
- в) Закон України «Про освіту»
- г) Податковий кодекс

25. Що таке психолого-педагогічний супровід?

- а) Разова консультація спеціаліста
- б) Мультидисциплінарна підтримка дитини в навчальному процесі
- в) Оцінка поведінки на уроці
- г) Випробування на стресостійкість

26. Які труднощі є типовими для вчителів інклюзивного класу?

- а) Низький рівень оплати праці
- б) Брак методичних матеріалів, емоційне вигорання, складність диференціації
- в) Недостатній контроль з боку адміністрації
- г) Відсутність дисципліни

27. Яка мета співпраці з ІРЦ?

- а) Заміна педагогів
- б) Виявлення та підтримка дітей з ООП
- в) Облік майна школи
- г) Організація зовнішнього незалежного оцінювання

28. Які елементи обов'язково входять до індивідуальної програми розвитку?

- а) Лише оцінки дитини
- б) Навчальні цілі, методи підтримки, адаптації
- в) Медичний висновок
- г) Педагогічні протоколи

29. Що є прикладом ефективної практики соціалізації дитини з ООП?

- а) Робота за ширмою
- б) Колективна гра
- в) Ізоляція
- г) Самостійне перебування вдома

30. Хто має право ініціювати проведення комплексної оцінки в ІРЦ?

- а) Лише директор школи
- б) Будь-який педагог
- в) Батьки або законні представники
- г) Медичний працівник

31. Який підхід є основою інклюзії?

- а) Медичний
- б) Соціальний
- в) Біологічний
- г) Авторитарний

32. Яке з положень найточніше відображає принцип рівності в інклюзивній освіті?

- а) Усі діти отримують однакове завдання
- б) Усі діти отримують рівний доступ до можливостей
- в) Діти з ООП мають пільги
- г) Усі діти повинні відповідати єдиному стандарту

33. Що є найважливішим у залученні батьків до інклюзивного процесу?

- а) Контроль за дитиною
- б) Встановлення співпраці, підтримка та інформованість
- в) Звітність перед адміністрацією
- г) Виховання педагога

34. Яка компетентність педагога є ключовою в роботі з дітьми з ООП?

- а) Авторитарність
- б) Стресостійкість
- в) Гуманність та професійна гнучкість
- г) Швидкість викладу матеріалу

35. Який підхід до дитини з ООП є найбільш ефективним?

- а) Уніфікований
- б) Репресивний
- в) Індивідуальний
- г) Змагальний

36. Який метод допомагає психологу розпізнати тривогу у дитини з ООП?

- а) Усний опит
- б) Методика «Малюнок сім'ї»
- в) Контрольне тестування
- г) Аналіз шкільних оцінок

37. Яке твердження є правильним щодо діагностики дитини з ООП?

- а) Проводиться одноразово
- б) Виключно педагогами
- в) Регулярна, комплексна, міждисциплінарна
- г) Без згоди батьків

38. Яка цінність є визначальною в інклюзивному навчанні?

- а) Ефективність
- б) Результативність
- в) Людяність
- г) Конкуренція

39. Що є показником успішної інклюзії?

- а) Висока оцінка з математики
- б) Соціальна залученість, адаптація, особистісний розвиток
- в) Відсутність конфліктів
- г) Виконання програми без допомоги

40. Що таке адаптація фізичного середовища?

- а) Ремонт класу
- б) Розміщення парт
- в) Облаштування доступності для дітей з порушеннями
- г) Освітлення кабінету

41. Хто має координувати процес супроводу дитини з ООП?

- а) Шкільний психолог
- б) Директор
- в) Вчитель
- г) Уповноважений представник команди супроводу

42. Яка роль тьютора в інклюзивному навчанні?

- а) Організовує дозвілля
- б) Заміщує асистента
- в) Сприяє самостійності дитини та її індивідуальному маршруту
- г) Готує документи

43. Що забезпечує соціоосвітнє партнерство?

- а) Зв'язок з медичними закладами
- б) Розвиток інклюзивної політики через взаємодію родини, школи, громади
- в) Управління майном
- г) Контроль за поведінкою

44. Який підхід є основою педагогіки партнерства?

- а) Суперництво
- б) Авторитет
- в) Взаємодія
- г) Оцінювання

45. Що включає поняття «модифікація» в навчальному процесі?

- а) Повторення тем
- б) Пристосування обсягу та способу подання інформації
- в) Скасування предмету
- г) Самостійне навчання

46. Що з наведеного є правом дитини з ООП?

- а) Навчання вдома лише за згодою адміністрації
- б) Доступ до освіти лише після ІРЦ
- в) Рівний доступ до якісної освіти
- г) Обов'язкова спеціалізована школа

47. Яке твердження відповідає гуманістичному підходу в освіті?

- а) Педагог – головний носій знань
- б) У центрі уваги – дитина, її розвиток і потреби
- в) Дисципліна – основа навчання
- г) Вимога однакових результатів від усіх

48. Яка умова забезпечує сталу інклюзивну практику в закладі освіти?

- а) Чітка програма навчання
- б) Команда фахівців та налагоджена система взаємодії
- в) Фінансування
- г) Адміністративний контроль

49. Який з варіантів найбільше відповідає цілям інклюзивного консультування?

- а) Надання порад вчителям
- б) Нормативне інструктування
- в) Підтримка, адаптація, психоемоційна допомога
- г) Оцінка професіоналізму батьків

50. Що є прикладом розумного пристосування в школі?

- а) Письмові іспити для всіх
- б) Технічні засоби для дітей з порушеннями зору
- в) Відмова від тестування
- г) Переоцінювання результатів

ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

з дисципліни «Психологія інклюзивного супроводу»

1. Основні міжнародні документи у сфері інклюзивної освіти.
2. Міжнародна політика і законодавча база інклюзивної освіти, зокрема, Саламанська декларація та документи ООН і ЮНЕСКО.
2. Законодавча і нормативно-правова база інклюзивної освіти в Україні.
3. Інвалідність та інклюзія.
4. Підтримка інклюзивної освіти, інклюзивне навчання, стратегія інклюзивного навчання, освітнє середовище, компоненти інклюзивної освіти.
5. Філософія інклюзії.
6. Ідеологія та цінності інклюзії.
7. Права дітей та права осіб з інвалідністю.
8. Біопсихосоціальна модель інвалідності.
9. Етичні аспекти спілкування з особою з інвалідністю.
10. Принципи універсального дизайну.
11. Простір школи.
12. Організація ресурсної кімнати. Вимоги до її створення.
13. Простір класу.
14. Основні вимоги принципів розумного пристосування та універсального дизайну для окремих категорій дітей з ООП.
15. Умови освітніх послуг для забезпечення ефективного навчання дитини з ООП.
16. Організація інклюзивного навчання дитини з особливими освітніми потребами в загальноосвітньому середовищі.
17. Склад і функціональні обов'язки команди фахівців інклюзивного класу.
18. Етапи надання психолого-педагогічних послуг.
19. Особливості співпраці з батьками дітей з ООП.
20. Модель формування оптимальної позиції батьків.
21. Роль сім'ї в інтеграції дитини з особливими потребами в соціокультурне середовище Кроки до залучення батьків.
22. Методичні рекомендації щодо роботи з батьками. дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання.
23. Співпраця з інклюзивно-ресурсними центрами.
24. Індивідуальні особливості навчально-пізнавальної діяльності дітей з ООП.
25. Стандартизовані тести для проведення комплексної оцінки дитини .
26. Особливості пізнавальної діяльності, соціальної адаптації та поведінки дітей з ООП.
27. Вимоги до розробки індивідуального навчального плану учня з особливими освітніми потребами.

28. Особистісно орієнтоване навчання.
29. Особливості оцінювання досягнень дітей з ООП. Методи оцінювання учнів з особливими потребами (формальні і неформальні).
30. Портфоліо як спосіб фіксування, накопичення та оцінки індивідуальних навчальних досягнень школяра з особливими освітніми потребами.
31. Професійна та психологічна готовність педагога. Професіограма учителя інклюзивного класу.
32. Кроки педагога для влучення дитини з ООП в освітній процес.
33. Педагогічна супервізія.
34. Алгоритм проведення супервізійних груп.
35. Загальні рекомендації психолога педагогам з формування учбової поведінки у дітей з ООП.
36. Психолого-педагогічний супровід дітей з ООП в загальноосвітніх навчальних закладах.
37. Психолого-педагогічний супровід студентів з ООП у вищих навчальних закладах.
38. Роль громадських організацій в формуванні інклюзивного освітнього середовища
39. Визначення доступності будівлі школи для малорухомих учнів.
40. Допоміжні технології. Розумне пристосування. Ресурсна кімната. Роль ресурсної кімнати як складової інклюзивного освітнього середовища. Медіатека.
41. Основні вимоги принципів розумного пристосування та універсального дизайну для окремих категорій дітей з ООП
42. Формування толерантного ставлення до осіб з ООП.
43. Шляхи і рекомендації налагодження взаємодії з батьками учня з особливими освітніми потребами
44. Психологічне консультування дитини з особливими потребами та її батьків.
45. Державний стандарт для дітей з особливими освітніми потребами.
46. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів
47. Характеристика стратегії використання методу взаємного навчання.
48. Зміст корекційно-розвивальної роботи з «особливими» дітьми (за нозологіями на власний вибір).
49. Професійна та психологічна готовність педагога до навчання дітей з ООП.
50. Додаткові освітні послуги в інклюзивному освітньому середовищі.

ФОРМИ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. При поточному контролі оцінці підлягають: рівень теоретичних знань та вміння працювати з науковою літературою, знання матеріалу, продемонстрованого у виконаних (як правило) індивідуальних завданнях; обґрунтованість висновків, а також самостійність та повнота вирішення практичних завдань та аналізу матеріалів; активність та систематичність роботи на заняттях; результати виконання домашніх завдань, тестів, експрес-опитувань тощо.

Форми проведення поточного контролю: усне опитування здобувачів, вирішення практичних завдань, тестові завдання (для зацікавленості у навчанні, розвитку здібностей студента може бути передбачено виконання інших, індивідуальних для кожного студента завдань).

Проміжний контроль проводиться після вивчення відповідних тем або блоку тем з метою з'ясування ступеню засвоюваності студентами відповідного об'єму опрацьованого та вивченого матеріалу та подальшої оцінки рівня отриманих знань. Форми проведення проміжного контролю: тренувальні вправи, експрес-контроль на лекціях, тестове опитування, усне опитування.

Підсумковий контроль у формі екзамену.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Рівень знань оцінюється:

-«відмінно» / «зараховано» А - від 90 до 100 балів. Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно знаходити та опрацьовувати необхідну інформацію, демонструє знання матеріалу, проводить узагальнення і висновки. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, під час яких давав вичерпні, обґрунтовані, теоретично і практично правильні відповіді, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;

- «добре» / «зараховано» В - від 82 до 89 балів. Студент володіє знаннями матеріалу, але допускає незначні помилки у формуванні термінів, категорій, проте за допомогою викладача швидко орієнтується і знаходить правильні відповіді. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;

- «добре» / «зараховано» С - від 74 до 81 балів. Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, але дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, реферату та активність у науково-дослідній роботі;

-«задовільно» / «зараховано» D - від 64 до 73 балів. Студент був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на середньому рівні, допускає помилки, серед яких є значна кількість суттєвих. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, рефератів (есе);

-«задовільно» / «зараховано» Е - від 60 до 63 балів. Студент був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні, на всі запитання дає необґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки, має неповний конспект з завданнями до самостійної роботи.

- «незадовільно з можливістю повторного складання» / «не зараховано» FХ – від 35 до 59 балів. Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.

ТАБЛИЦЯ ВІДПОВІДНОСТІ РЕЗУЛЬТАТІВ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ЗА РІЗНИМИ ШКАЛАМИ

100-бальною шкалою	Шкала за ECTS	За національною шкалою	
		екзамен	залік
90-100 (10-12)	A	Відмінно	зараховано
82-89 (8-9)	B	Добре	
74-81 (6-7)	C		
64-73 (5)	D	Задовільно	
60-63 (4)	E		
35-59 (3)	FX	незадовільно	не зараховано
1-34 (2)	F		

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна:

1. Аргіропулос Д., Тарнавська Н. **Інклюзивна педагогіка**: навч. посіб. для науково-пед. працівників, студентів ЗВО. Київ: Університет «Україна», 2020. 240 с.
2. Данілавічюте Е. А. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: навч.-метод. посіб. / Е. А. Данілавічюте, С.В. Литовченко. За заг. ред. А. А. Колупаєвої. Київ: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 360 с.
3. Дятленко Н. М., Софій Н. З., Мартинчук О. В., Найда Ю. М. Асистент учителя в інклюзивному класі: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. М. Ф. Войцехівського. Київ : ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 172 с.
4. Жук Т. В., Ілляшенко Т. Д., Луценко І. В. та ін. Консультативно-діагностичний супровід дітей з особливими освітніми потребами в діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій: [Електронні дані] / авт. кол.: Т. В. Жук, Т. Д. Ілляшенко, І. В. Луценко та ін. // За ред. А. Г. Обухівської. К. : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2016. 247 с.
5. Обухівська А. Г. Психологічний супровід інклюзивної освіти: метод. рек. / автор. кол. за заг. ред. А. Г. Обухівська. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 92 с.
6. Порошенко М. А. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник. Київ : Знання, 2018. 252 с.
7. Психологічний супровід інклюзивної освіти: метод. рек. / За ред. А. Г. Обухівської. Київ: Науковий світ, 2017. 96 с.
8. Психологічний супровід дітей з особливими освітніми потребами: навч. посібник / [уклад. О. Ю. Мельник]. Харків: Основа, 2020. 112 с.
9. Створення індивідуальної програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами. Методичний посібник. Серія «Інклюзивна освіта: крок за кроком». Київ, 2015.

Допоміжна

1. Войтович Н., Ляхова Т., Коваленко Л. Соціально-психологічний супровід осіб з особливими потребами в закладах професійно-технічної освіти. Професійна педагогіка. 2024. № 3(30). С. 45–50.
2. Ленів З. Особливості реалізації інклюзії та підготовки відповідних фахівців: проблеми, досвід, перспективи. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 19: корекційна

педагогіка та спеціальна психологія. Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2014. Вип. 28. 125 с.

3. Миронова С. П. Педагогіка інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський, 2016. 164 с.

4. Обухівська А. Психологу про дітей з особливими потребами у загальноосвітній школі. К., 2012. 128 с.

5. Організація навчально-виховного процесу в умовах інклюзивного навчання [Електрон.ресурс] : Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1/9-384 від 18.05.2012 // Міністерство освіти і науки України : [сайт]. Текст. дані. Київ, 2017. Режим доступу : old.mon.gov.ua/ua/aboutministry/normative/12873.

Інформаційні ресурси

1. Закон України «Про вищу освіту». Документ 2145-VIII, чинний, поточна редакція. Редакція від 09.08.2019, підстава - 2745-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

2. Закон України «Про загальну середню освіту». Документ 651-XIV, чинний, поточна редакція. Редакція від 09.08.2019, підстава - 2745-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14>

3. Заєркова Н. В. Індивідуальне оцінювання дітей з особливими освітніми потребами. Технологія «портфоліо». URL: <https://www.slideshare.net/lanalana63/ss-16336035>

4. Канадсько-український проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні». URL: <http://www.education-inclusive.com/shho-take-inklyuziya>

5. Концепція розвитку інклюзивної освіти в Україні URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ

1. Конвенція про права осіб з інвалідністю (ратифіковано Законом України від 16.12.2009 р. № 1767-VI).

ЗАКони УКРАЇНИ

2. Закон України від 21.03.1991 р. № 875-XII «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні»;

3. Закон України від 13.05.1999 р. № 651-XIV «Про загальну середню освіту»;

4. Закон України від 20.12.2001 р. № 2628-III «Про дошкільну освіту»;

5. Закон України від 06.10.2005 р. № 2961-IV «Про реабілітацію інвалідів в Україні»;
6. Закон України від 06.07.2010 р. № 2442-VI «Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу»;
7. Закон України від 22.12.2011 р. № 4213-VI «Про внесення змін до деяких законів України щодо прав інвалідів»;
8. Закон України від 5 червня 2014 р. № 1324-VII «Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання»;
9. Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII «Про освіту».

УКАЗИ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

10. Указ Президента України №926/2010 від 30.09.2010 р. «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні»;
11. Указ Президента України № 588/2011 від 19.05.2011 р. «Про заходи щодо розв'язання актуальних проблем осіб з обмеженими фізичними можливостями».

ПОСТАНОВИ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

12. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.04.2003 р. № 585 «Про встановлення строку навчання у загальноосвітніх навчальних закладах для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку»;
13. Постанова Кабінету Міністрів України від 15.08.2011 р. № 872 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах»;
14. Постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2012 р. № 635 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України №346 від 14.04.1997 р. та № 963 від 14.06.2000 р.»;
15. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.08.2013 р. № 607 «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами», визначає оптимальний зміст та обсяг навчального навантаження для дітей з особливими освітніми потребами у поєднанні з корекційно-розвитковою роботою»;
16. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2015 р. № 530 «Про внесення змін до Положення про дошкільний навчальний заклад»;

17. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2015 р. № 531 «Про внесення змін до постанов КМУ від 14 квітня 1997 р. № 346 і від 14 червня 2000 р. № 963»;
18. Постанова Кабінету Міністрів України від 08.07.2015 р. № 79 «Про внесення змін в додаток 2 до постанови Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2002 р. № 1298»;
19. Постанова Кабінету Міністрів України від 09.08.2017 р. № 588 «Про внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах»;
20. Постанова Кабінету Міністрів України від 12.09.2017 р. № 545 «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр».

НАКАЗИ ТА ЛИСТИ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

21. Наказ Міністерства освіти і науки України № 912 від 01.10.2010 р. «Концепція розвитку інклюзивної освіти»;
22. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1205 від 06.12.2010 р. «Типові штатні нормативи загальноосвітніх навчальних закладів»;
23. Наказ Міністерства освіти і науки України від 15.05.2013 р. № 512 «Про створення робочої групи з питань дошкільної освіти дітей з особливими потребами в Україні»;
24. Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.02.2015 р. № 104/52 «Про затвердження Порядку комплектування інклюзивних груп у дошкільних навчальних закладах»;
25. Наказ Міністерства освіти і науки України від 31.12.2015 р. № 1436 «Про затвердження Плану заходів щодо забезпечення права на освіту дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітньому просторі»;
26. Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1/9-384 від 18.05.2012 р. «Організація навчально-виховного процесу в умовах інклюзивного навчання»;
27. Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1/9-456 від 18.06.2012 р. «Про запровадження навчальної дисципліни «Основи інклюзивної освіти»;
28. Лист Міністерства освіти і науки України від 26.07.2012 р. № 1/9-529 «Про організацію психологічного і соціального супроводу в умовах інклюзивного навчання»;

29. Лист Міністерства освіти і науки України від 25.09.2012 р. № 1/9-675 «Щодо посадових обов'язків асистента вчителя»;
30. Лист Міністерства освіти і науки України від 28.09.2012 р. № 1/9-694 «Щодо введення посади вихователя (асистента вчителя) у загальноосвітніх навчальних закладах з інклюзивним навчання»;
31. Лист Міністерства освіти і науки України від 02.01.2013 р. № 1/9-1 «Про визначення завдань працівників психологічної служби системи освіти в умовах інклюзивного навчання»;
32. Лист Міністерства освіти і науки України від 08.08.2013 р. № 1/9-539 «Про організаційно-методичні засади забезпечення права на освіту дітям з особливими освітніми потребами»;
33. Лист Міністерства освіти і науки України від 12.10.2015 р. № 1/9-487 «Щодо організації діяльності інклюзивних груп у дошкільних навчальних закладах»;
34. Лист Міністерства освіти і науки України від 09.06.2016 р. № 1/9-293 «Про доступність дітей з особливими потребами до опорних навчальних закладів»;
35. Лист Міністерства освіти і науки України від 10.01.2017 р. № 1/9-2 «Про сучасні підходи до навчально-виховного процесу учнів з особливими освітніми потребами»;
36. Лист Міністерства освіти і науки України від 14.06.2017 р. № 1/9-325 «Про навчальні плани та організацію навчально-виховного процесу для учнів з особливими освітніми потребами загальноосвітніх навчальних закладів у 2017/2018 навчальному році»;
37. Лист Міністерства освіти і науки України від 03.07.2017 р. № 1/9-362 «Про Перелік навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих Міністерством освіти і науки України для використання в загальноосвітніх навчальних закладах для навчання дітей з особливими освітніми потребами (за нозологіями) у 2017/2018 навчальному році»;
38. Лист Міністерства освіти і науки України від 19.09.2017 р. № 1/11-9320 «Про організацію корекційно-розвиткової роботи з дітьми із порушеннями слуху, які навчаються у загальноосвітніх навчальних закладах».